

POSTANOWIENIE

Dnia 25 października 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek

SSA Władysław Pawlak (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa T. R. i T. Z.
przeciwko Z. R. i B. M. R.
o stwierdzenie nieważności umowy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 25 października 2012 r.,
zażalenia powódki T. Z.
na postanowienie Sądu Apelacyjnego
z dnia 29 marca 2012 r.,

- 1. oddala zażalenie;**
- 2. przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego radcy prawnej A. S. wynagrodzenie w kwocie 2700 (dwa tysiące siedemset) zł., powiększonej o stawkę podatku od towarów i usług, tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu w postępowaniu zażaleniowym.**

Uzasadnienie

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Apelacyjny odrzucił skargę kasacyjną powódki T. Z.

W uzasadnieniu wskazał, że zarządzeniem z dnia 22 lutego 2011 r. pełnomocnik powódki został wezwany o uzupełnienie m.in. braku fiskalnego skargi kasacyjnej poprzez uiszczenie opłaty sądowej w kwocie 9 666 zł. W odpowiedzi złożył wniosek o zwolnienie powódki od kosztów sądowych w zakresie opłaty od skargi kasacyjnej i postanowieniem z dnia 14 marca 2012 r., powódka została zwolniona od tej opłaty ponad kwotę 400 zł, a w pozostałym zakresie jej wniosek został oddalony. Następnie pełnomocnik powódki został wezwany do uiszczenia opłaty w kwocie 400 zł w terminie tygodniowym pod rygorem odrzucenia skargi kasacyjnej. W odpowiedzi złożył kolejny wniosek o zwolnienie powódki od tej opłaty wskazując, że jej sytuacja majątkowa uległa zmianie. Mianowicie wzrosły opłaty za gaz oraz na podstawie ugody sądowej w innej sprawie została zobowiązana do zapłaty kwoty 2 700 zł w 15 ratach po 170 zł. Postanowieniem z dnia 29 marca 2012 r., wniosek ten został odrzucony na podstawie art. 107 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, gdyż – w ocenie Sądu drugiej instancji - nie wystąpiły nowe okoliczności, które uzasadniałyby zmianę pierwotnego postanowienia w tej materii.

Jako podstawę prawną orzeczenia wskazał przepis art. 398⁶ § 2 k.p.c.

W zażaleniu powódka domaga się uchylenia powyższego postanowienia oraz rozpoznania postanowień Sądu Apelacyjnego: z dnia 14 marca 2012 r. (w zakresie w jakim oddalono jej wniosek o zwolnienie od opłaty od skargi kasacyjnej), z dnia 29 marca 2012 r. odrzucającego jej wniosek o zwolnienie od opłaty od skargi kasacyjnej i w efekcie zwolnienie jej od opłaty od skargi kasacyjnej w całości.

Zarzuciła naruszenie: art. 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, poprzez pozbawienie jej prawa do sądu; art. 101 ust. 1 i art. 102 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych w zw. z art. 233 § 1

k.p.c. poprzez brak wszechstronnego rozważenia jej wniosku o zwolnienie od opłaty od skargi kasacyjnej, a w konsekwencji błędne uznanie, że jest ona w stanie ponieść opłatę od tej skargi w części w jakiej nie została od niej zwolniona bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny; art. 107 ust. 1 i 2 u.k.s.c. poprzez uznanie, że wniosek o zwolnienie od opłaty od skargi kasacyjnej z dnia 26 marca 2012 r. był oparty na tych samych okolicznościach, na których bazował poprzedni wniosek w tym przedmiocie.

Ponadto pełnomocnik powódki wniósł o przyznanie wynagrodzenia za nieopłaconą pomoc prawną udzieloną powódce z urzędu w postępowaniu zażaleniowym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z mocy art. 380 k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., z art. 398²¹ k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. - z uwagi na stosowny wniosek powódki, koniecznym stało się rozpoznanie postanowienia Sądu drugiej instancji o odrzuceniu ponownego jej wniosku o zwolnienie jej od opłaty od skargi kasacyjnej w kwocie 400 zł i wcześniejszego postanowienia o odmowie zwolnienia jej od tej opłaty w zakresie kwoty 400 zł, które nie podlegały zaskarżeniu zażaleniem, a w niniejszej sprawie miały wpływ na orzeczenie o odrzuceniu skargi kasacyjnej.

Zgodnie bowiem z art. 107 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594, z późn. zm., zwanej dalej: u.k.s.c.), w razie oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, strona nie może ponownie domagać się zwolnienia powołując się na te same okoliczności, które stanowiły uzasadnienie oddalonego wniosku. Ponowny wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, oparty na tych samych okolicznościach, podlega odrzuceniu, a na odrzucenie to zażalenie nie przysługuje.

Postanowieniem z dnia 14 marca 2012 r., Sąd Apelacyjny zwolnił powódkę od opłaty od skargi kasacyjnej ponad kwotę 400 zł, a w pozostałym zakresie jej wniosek o zwolnienie od tej opłaty oddalił. W związku z wezwaniem (doręczonym 19 marca 2012 r. k. 298) o uzupełnienie braku fiskalnego skargi kasacyjnej przez uiszczenie opłaty w kwocie 400 zł pod rygorem jej odrzucenia, pełnomocnik

powódki w ostatnim dniu do uzupełnienia tego braku, złożył wniosek o zwolnienie mocodawczyni od tej opłaty, a to z uwagi na zwiększenie się kwoty dotychczas ponoszonych przez nią wydatków. Wzrosły bowiem jej średniomiesięczne opłaty z tytułu paliwa gazowego do kwoty 367,25 zł, przy czym do końca marca 2012 r. była obowiązana do zapłacenia rachunku na kwotę 1 315,58 zł. Ponadto na skutek zawartej w dniu 22 marca 2012 r. przed Sądem Rejonowym w S. ugody, zobowiązana jest do zapłaty kwoty ponad 2600 zł w 15 ratach po ok. 170 miesięcznie każda.

Do skutecznego zgłoszenia ponownego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych nie jest wystarczające jedynie przywołanie nowych okoliczności w stosunku do tych, które legły u podstaw oddalenia poprzedniego wniosku o zwolnienie od tych kosztów, lecz winny one faktycznie występować w momencie istnienia obowiązku uiszczenia tych kosztów. Inaczej rzecz ujmując, ocena ponownego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych ma na podstawie art. 107 ust. 2 u.k.s.c. charakter merytoryczny, a nie formalny.

Sąd Apelacyjny prawidłowo uznał, iż ponowny wniosek powódki o zwolnienie od kosztów sądowych został oparty na tych samych okolicznościach, które stanowiły podstawę poprzedniego wniosku. Mianowicie według oświadczenia majątkowego powódki z 12 marca 2012 r. (k. 291-295) średni miesięczny koszt z tytułu zużycia paliwa gazowego wyniósł 351 zł, natomiast zgodnie z oświadczeniem złożonym 2 tygodnie później jest to kwota 367,25 zł miesięcznie - co stanowi różnicę 16,25 zł czyli niecałe 5% w stosunku do kwoty 351 zł. Powszechnie wiadomo, że obciążenia z tytułu ogrzewania są wyższe w miesiącach zimowych, na co zresztą zwraca uwagę sama powódka w swoich oświadczeniach majątkowych. Zatem okoliczność, że ma zapłacić wyższy rachunek za okres rozliczeniowy - zimowy nie stanowi nowej okoliczności w rozumieniu powołanego wyżej przepisu. Poza tym ceny nośników energetycznych co roku wzrastają o kilka procent, z czego powódka winna była sobie zdawać sprawę.

Jeżeli zaś chodzi o kwotę raty z ugody z dnia 22 marca 2012 r., to pierwsza miała być płatna w kwietniu 2012 r. (k. 304 pkt 6, poz. 7), gdy tymczasem obowiązek uiszczenia opłaty od skargi kasacyjnej w kwocie 400 zł, powódka miała

zrealizować do 26 marca 2012 r. Rodzina powódki utrzymuje się z okresowych, miesięcznych świadczeń (wynagrodzenia za pracę i renty z ubezpieczenia społecznego k. 304 pkt 5), a zatem rata, która miała być płatna w kwietniu 2012 r. nie wpływała na budżet domowy za marzec 2012 r. Zwrócić też uwagę trzeba, że powódka nie wskazała do jakiego dnia kwietnia 2012 r. miała zapłacić pierwszą ratę z tej ugody, a w konsekwencji z jej oświadczenia majątkowego nie wynika wpływ tego zobowiązania na wydatki, które miałyby być sfinansowane z dochodów osiągniętych w marcu 2012 r.

Jak wspomniano wyżej, kontrolą Sądu Najwyższego – z uwagi na stosowny wniosek zawarty w zażaleniu - jest objęte również postanowienie Sądu drugiej instancji z dnia 14 marca 2012 r. w zakresie w jakim został oddalony wniosek powódki o zwolnienie jej od opłaty od skargi kasacyjnej co do kwoty 400 zł (k. 296), gdyż nie podlegało zaskarżeniu zażaleniem, a miało ostatecznie wpływ na odrzucenie skargi kasacyjnej. W postanowieniu z dnia 6 maja 2011 r., II CZ 12/11, niepubl., Sąd Najwyższy wskazał, że jeżeli ten sam podmiot był już wcześniej zwalniany od kosztów sądowych w związku z jego sytuacją majątkową, to bez wykazania zmiany tej sytuacji nie jest zasadna odmowa dalszego zwolnienia od tych kosztów.

W przedmiotowej sprawie powódka została wprowadzić przez Sąd pierwszej instancji zwolniona od kosztów sądowych w całości (postanowienie z dnia 3 stycznia 2011 r. k. 90), ale zwolnienie to nie rozciąga się na postępowanie wywołane wniesieniem skargi kasacyjnej (zob. uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2008 r., III CZP 142/07, OSNC 2008, nr 11, poz. 122). Zatem, rozpoznając wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym, sąd jest zobowiązany dokonać oceny zgłoszonego wniosku według stanu na dzień orzekania (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 2009 r., I CZ 55/09, niepubl.). Porównując oświadczenia majątkowe powódki, które złożyła przed uzyskaniem zwolnienia od kosztów sądowych postanowieniem Sądu Okręgowego w S. z dnia 3 stycznia 2011 r. i to, które stanowiło podstawę zwolnienia jej postanowieniem Sądu Apelacyjnego z dnia 14 marca 2012 r. od opłaty od skargi kasacyjnej jedynie ponad kwotę 400 zł, zwrócić uwagę trzeba, że wzrosły dochody rodziny powódki składającej się z 3

osób z 2 397 zł (k. 80) do 2 728 zł (k. 294) miesięcznie czyli o ok. 15%. Ponadto zmalały wydatki za gaz w okresie zimowym z kwoty 550 zł miesięcznie (k. 81/2) – w 2010 r. była to nawet kwota 600 zł (k. 8) - do kwoty 530 zł (k. 294/2). Wprawdzie wzrosły w tym czasie inne wydatki jej rodziny, ale nie w takiej proporcji jak dochody. Dlatego Sąd drugiej instancji, odmawiając zwolnienia powódki od opłaty od skargi kasacyjnej w zakresie kwoty 400 zł, nie naruszył art. 101 ust. 1 i art. 102 ust. 1 u.k.s.c.

Nie można zgodzić się z powódką, że odmowa zwolnienia jej od obowiązku uiszczenia tej kwoty, pozbawia ją prawa do sądu, skoro stanowi ok. 15% miesięcznych dochodów rodziny, a dotychczas w toku całego procesu powódka nie ponosiła kosztów sądowych.

Skoro więc Sąd Apelacyjny miał podstawy do odrzucenia ponownego wniosku powódki o zwolnienie od opłaty od skargi kasacyjnej (postanowienie z dnia 29 marca 2012 r.), a wcześniej do odmowy zwolnienia jej od tej opłaty co do kwoty 400 zł (postanowienie z dnia 14 marca 2012 r.), to odrzucenie skargi kasacyjnej z uwagi na nie uzupełnienie braku fiskalnego w kwocie 400 zł - pomimo wcześniejszego wezwania - było zgodne z prawem.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 394¹ § 3 k.p.c. w zw. z art. 398¹⁴ k.p.c.

Koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu w postępowaniu zażaleniowym zostały ustalone według minimalnej stawki taryfowej przy wskazanej wartości przedmiotu zaskarżenia, dla pełnomocnika który nie prowadził sprawy w drugiej instancji (§ 12 ust. 2 pkt 2 w zw. z § 6 pkt 6 i § 2 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1349, z późn. zm.).